

Βιογραφία του Άρχοντος Μουσικοδιδασκάλου της Μ.τ.Χ.Ε. Αβραάμ Ευθυμιάδη (1911 - 2005) (2ο μέρος)

/ Συναξαριακές μορφές

π. Γεώργιος Ανδρ. Σταθόπουλος, Καθηγητής Θεολόγος, MSc-Καθηγητής Μουσικής Υπ. Διδάκτωρ του Ε.Κ.Π.Α.

Τα έτη 1978-1980, σε αντίμετρο των ανεύθυνων νεωτέρων μουσικών βιβλίων, στα οποία υπάρχουν πλείστες όσες παραφθορές και αλλοιώσεις της ουσίας του εκκλησιαστικού μέλους, θα εκδώσει το «Τρίτομο Υμνολόγιον Φωναίς Αισίαις» αποτελούμενο από χίλιες επτακόσιες πενήντα χειρόγραφες σελίδες, σε κόκκινη και μαύρη μελάνη, ακολουθώντας πιστά τους μελοποιούς του παρελθόντος^[1]. Το τρίτομο αυτό έργο το προλογίζει ο καθηγητής Γρηγόριος Στάθης^[2] και περιλαμβάνει μαθήματα του Εσπερινού ο Α΄ τόμος, του Όρθρου ο Β΄ και της Θ. Λειτουργίας ο Γ΄ τόμος.

Το έργο αυτό αποσύρθηκε από τον Ευθυμιάδη και φυλάχθηκε στην οικία του, εκεί όπου τώρα διαμένει η κόρη του Βαρβάρα, η μοναδική κληρονόμος και διαχειρίστρια του έργου του. Πολλοί κατά καιρούς το αναζήτησαν και το

αναζητούν, αλλά ο ίδιος κατ' επιλογήν δεν επέτρεπε να δοθεί. Προτιμούσε να το αχρηστέψει, παρά το γεγονός ότι είχε μεγάλη οικονομική ανάγκη, επειδή επανεκδόθηκε το έργο αυτό λίγα χρόνια αργότερα, με άλλη φυσικά ύλη και διορθωμένο, παρά να πουλήσει κάποια αντίτυπα του.

Το 1983 καλλιγραφεί το βιβλίο του Νικολάου Δασκαλάκη «Ωδαί Πνευματικά» χάριν της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης[3].

Ιδιαίτερη και καθοριστική για τη ζωή του ήταν η τιμή που του επιφύλαξε την Κυριακή των Βαΐων, 3 Απριλίου του 1988, ο Οικουμενικός Πατριάρχης ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α΄, απονέμοντας του «ιδίαις Πατριαρχικαίς χερσίν» το οφίκιο του «Έντιμολογιωτάτου Ἄρχοντος Μουσικοδιδασκάλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» ή «τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας» στο Πατριαρχικό παρεκκλήσιο του Αγίου Ανδρέου[4].

Το 1991, πιστός στην αγάπη του προς την Αγία μας Εκκλησία και ανιδιοτελής κατά πάντα και έως το τέλος της επιγείου ζωής του, εργάτης της Ορθοδοξολατρευτικής μας Μουσικής, αποφασίζει και αποσύρει το «Τρίτομο Ὑμνολόγιον Φωναίς Αισίαις», αφού αντιλαμβάνεται σε αυτό λάθη, κυρίως στη ρυθμική σήμανση. Το ίδιο έτος εκδίδει το «Νέον Τετράτομον Ὑμνολόγιον Φωναίς Αισίαις»[5] διορθωμένο, συμπληρωμένο και καλλωπισμένο, ως και το «Τριώδιον Φωναίς Αισίαις»[6]. Οι τρεις πρώτοι τόμοι αυτής της νέας σειράς, είναι διορθώσεις και συμπληρώματα του παλαιού τριτόμου έργου του, ενώ ο τέταρτος είναι συμπληρωματικός – όπως ο ίδιος μας αναφέρει – και περιέχει γνωστά και ανέκδοτα μαθήματα των παλαιών διδασκάλων.

Το συγγραφικό του έργο όμως δεν σταματά εδώ, αφού αλλά δώδεκα βιβλία είναι έτοιμα από τον σεβαστό δάσκαλο προς έκδοση από την κόρη του Βαρβάρα, αλλά λόγω οικονομικής δυσπραγίας παραμένουν ανέκδοτα (5.300 σελίδες)[7]. Πρόκειται για τα εξής μουσικά πονήματα :

1. Τετράτομον Νέον Στιχηράριον του όλου ενιαυτού.
Τετράτομον Δοξαστάριον (αργό και σύντομο) των νεοφανών αγίων.
3. Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάδας.
4. Ακολουθία των Ιερών Μυστηρίων.
5. Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάς του Αγίου Δημητρίου.
6. Η Ακολουθία των Εγκαινίων.
7. Το Πεντηκοστάριον.

Το 2011, η κόρη του Βαρβάρα Αβραάμ Τσιλιγκερίδη, θα εκδώσει το «Νέον Στιχηράριον του ενιαυτού – Φωναίς Αισίαις» σε τρεις τόμους τον πρόλογο του οποίου ο Ευθυμιάδης ολοκλήρωσε με πολύ αγάπη και αγώνα την 1 Σεπτεμβρίου του 2005, λίγο δηλαδή προς της κοιμήσεως του.

Τα Δοξαστικά μάλιστα του Πεντηκοσταρίου του, μου τα απέστειλε σε κάποια επικοινωνίας μας με την εξής σημείωση «Ἀγαπητέ μου Γιώργο, ἰδού τά Δοξαστικά τοῦ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙΟΥ. Νά εἶσαι καλά καί ἂν σέ ἱκανοποιοῦν νά τά τιμήσεις. Ἐπειδή ὅπως φαίνεται, δέν ὑπάρχει ἐλπίδα νά ἐκδοθοῦν, εἶμαι σίγουρος ὅτι ἂν πέσουν σέ

ξένα χέρια, θά βρεθεῖ κάποιος, ἴσως κάπως κακοποιημένα, ἀλλά δέν ἀποκλείεται θρασύτητα αὐτούσια, νά τά παρουσιάσει σάν δικά του, πράγμα πού συμβαίνει στήν ἐποχή μας (εδῶ μου γράφει τρία ονόματα μεγάλων Αρχόντων Πρωτοψαλτῶν τα οποία δεν εἶναι σωστό να δημοσιοποιήσω ... και δεν συμμαζεύται)»[\[8\]](#).

Παράλληλα με ὅλα αὐτά ο Αβραάμ Ευθυμιάδης, ἀπό το ἔτος 1951 και ἕως το τέλος της ζωῆς του, επισκεπτόταν τακτικά το Ἅγιο Ὄρος, διαμένοντας μάλιστα ἐκεῖ για μεγάλα χρονικά διαστήματα, κυρίως στην Ἱερά Μονή του Δοχειαρίου. Αὐτό ἦταν το δεύτερο σπίτι του, γι' αὐτό και ὅπως ο ἴδιος επέλεξε, ὅταν μετέστη ἀπό τα πρόσκαιρα στα αἰώνια, μετά την Εξόδιο Ακολουθία, η οποία ἐψάλη στον Ἱερό Ναό της Παναγίας της Δεξιάς στην Θεσσαλονίκη ἀπό τον Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη Αθανάσιο Καραμάνη και πολλούς ἱεροψάλτες και μαθητές του, το λείψανό του μετεφέρθη και ἐνταφιάστηκε στην Ἱερά Μονή των Ἰβήρων του Ἁγίου Ὄρους. Κατά την διαμονή του στο Ἅγιον Ὄρος ἐκεῖ ἐργάζονταν ἀκατάπαυστα, μελοποιώντας ακολουθίες Ἁγίων, ψάλλοντας στις ακολουθίες και διδάσκοντας τους πατέρες των Ἱερῶν Μονῶν. Προς χάριν των μοναχῶν δε ἔχει μελοποιήσει και 152 ακολουθίες Ἁγίων που τιμῶνται και εορτάζονται πανηγυρικά ἰδιαίτερα στο Ἁγιώνυμον Ὄρος.

Με την υπ' αριθμ. 990/1994 ἀπόφαση της ἡ Ἁγία και Ἱερά Σύνοδος του Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου, την οποία υπογράφει ο Αρχιγραμματεῦν της τ Φιλαδελφείας Μελίτων, ο Πατριάρχης Βαρθολομαῖος διαβιβάζει στον Αβραάμ Ευθυμιάδη τη «Νέα μέθοδος Βυζαντινῆς Μουσικῆς» ἢ «Νέο Σύστημα Μουσικῆς Γραφῆς» του μακαριστοῦ Ἄρχοντος Πρωτοψάλτου Αθανασίου Καραμάνη και τον παρακαλεῖ «ὅπως ὑποβάλει τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰς ἐπί τοῦ περιεχομένου αὐτῆς σκέψεις, ἀπόψεις και παρατηρήσεις, πρὸς μελέτην και ἀξιολόγησιν αὐτῶν ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας»[\[9\]](#). Την ἐνέργεια αὐτή πληροφορεῖται ο Αθ. Καραμάνης, ο οποίος σπεύδει στον Ευθυμιάδη και τον παρακαλεῖ να εισηγηθεῖ θετικά για την Νέα Μέθοδος του. Ο Ευθυμιάδης ὅμως εισηγείται ἀρνητικά, γράφων ὅτι «οὐδέν τό παράπαν νέον στοιχεῖον δί' αὐτῆς προσκομίζεται, ἄτε τῶν θιγομένων ἀπόψεων, πολλάκις ἐν χρόνοις προγενεστέροις, ἐκτεθεισῶν μὲν και ἐρευνηθεισῶν, μηδὲν δέ ἀποδοχῆς τυχουσῶν ὑπὸ τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης ὡς ξένων τῇ ζῶσῃ ὠκεανίῳ πραγματικότητι τῆς σεβασμίας - παρασημασμένης τέ και προφορικῶς διαιωνιζομένης - παραδόσεως τῆς χριστοθεοτερποῦς, ἀρχαιοελληνογενοῦς, ὀρθοδοξολατρευτικῆς βυζαντινῆς ἡμῶν μουσικῆς»[\[10\]](#).

Ἡ Ἱερά Σύνοδος της Ἐκκλησίας της Ἑλλάδος με την υπ' αριθμ. 2146 Συνοδική Ἀπόφασή της, της 14^{ης} Νοεμβρίου του 2003[\[11\]](#) ἀποφασίζει να τιμήσει τον Αβραάμ Ευθυμιάδη με το Παράσημο του Αποστόλου Παύλου και προς τούτο τον καλεῖ στην Αθήνα στις 5 Φεβρουαρίου του 2004 για να παραλάβει την τιμητική του διάκριση. Αὐτός ὅμως δεν ἀποδέχεται την τιμή, ἀπαντώντας ευγενικά ὅτι «Μετά βαθυτάτου σεβασμοῦ, ἐν ἀδηρίτῳ τελῶν ἀνάγκη, ἀναφέρω ὅτι συνεπείᾳ ἐυρούσης μέ νόσου βαρυτάτης, τῆς τοῦ τριδύμου (πέμπτης συζυγίας

έγκεφαλοκρανιακῶν νεύρων) νευραλγίας, ἢ, διά τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2146 .... ὀριζομένη ἐν Ἀθήναις παρουσία μου πρὸς ἀποδοχὴν τιμητικῆς διακρίσεως τυγχάνει παντὶ ἀνέφικτος. Ὅθεν ..... δέξασθε τὴν ἐκ τῆς εὐλογίας ταύτης ἀνέκκλητον παραίτησίν μου καὶ δὴ ὡς μηδέποτε σχετικῆς ἐπιθυμίας ὑπ' ἐμοῦ ἐκφρασθείσης» [\[12\]](#).

Ο Αβραάμ Ευθυμιάδης, εκτός από μεγάλος δάσκαλος και μελοποιός, υπήρξε και ένα πιστό και απόλυτα αφοσιωμένο τέκνο της Εκκλησίας του Χριστού. Είχε βεβαία την πίστη και ακλόνητη τη βεβαιότητα ότι όλα αυτά που έγραφε δεν ήταν δικά του έργα αλλά προϊόντα της χάριτος του Θεού. Σε προσλαλιά του, στην τιμητική προς το πρόσωπο του εκδήλωση που διοργάνωσε ο Πρωτοψάλτης Θόδωρος Βασιλείου [\[13\]](#) υπό την αιγίδα της Ο.Μ.Σ.Ι.Ε. το 1989 ο αοίδιμος δάσκαλος είπε για τις συνθέσεις του: «*Τά μελουργήματα ...καθώς καὶ ὅλα ὅσα εἶναι βγαλμένα καὶ βγαίνουν ἀπὸ τὰ χέρια τῆς εὐτέλειάς μου φέρονται, βέβαια, στό ὄνομα τοῦ λαλοῦντος. Καὶ ὅμως στήν οὐσία δέν εἶναι καθόλου δικά μου. Καὶ τό πιστεύω ἀκράδαντα, τό ὁμολογῶ καὶ τό διακηρύττω. Εἶναι, ἀποκλειστικά καὶ μόνον, προϊόντα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ γι' αὐτό εἶναι ἀφιερωμένα στή δόξα τοῦ Παναγίου Ὁνόματός Του*». Για όσους αξιωθήκαμε να ζήσουμε κοντά του, γνωρίζουμε καλά ότι αυτοί οι λόγοι του δεν ήταν λόγοι ταπεινοφροσύνης και ευγενείας αλλά ήταν ακλόνητη πίστη και βεβαιότητα, βίωμα και στάση ζωής του σεβαστού δασκάλου.

Υποστήριζε εξάλλου ότι για να ψάλουμε κάτι σωστά, πρέπει να μπορούμε πρωτίστως να το κατανοούμε, αλλιώς δεν καταφέρνουμε να το αποδώσουμε. Ως άριστος γνώστης της ελληνικής γλώσσας σε όλες της τις φάσεις και ίσως από τους λίγους που έως τις ημέρες μας κατάφερναν να την χρησιμοποιούν με τόση σαφήνεια, δεν μελοποιούσε αν πρώτα δεν είχε κατανοήσει απόλυτα το κείμενο. Όταν καθόταν να μελοποιήσει την ακολουθία ενός Αγίου, πρώτα διάβαζε το βίο του, έπειτα εντρύφουσε στην ακολουθία του και αφού την κατανοούσε πλήρως, άρχιζε να την μελοποιεί, προσευχόμενος συνεχώς και αδιαλείπτως. Ήταν τόσο μεγάλη η συγκινησιακή του φόρτιση πολλές φορές, όταν μελοποιούσε ένα τροπάριο, που δεν κατάφερνε να συγκρατήσει τα δάκρυά του και έκλαιγε με λυγμούς. Ιδίως, όταν έγραφε κάτι για την Παναγία μας, στην οποία είχε ιδιαίτερα αγάπη και αφοσίωση.

Η θεωρητική του γνώση, η μελική του δεινότητα και η βαθιά του πίστη στον Τριαδικό Θεό ήταν αυτά που έκαναν τα έργα του επάξια και εφάμιλλα αριστουργήματα των μελοποιών του παρελθόντος. Η εις βάθος εντρύφηση και ο ακριβής χειρισμός της ελληνικής γλώσσας, η άριστη γνώση των διαστημάτων, των συστημάτων και της πορείας των ήχων και των γενών της βυζαντινής μας

μουσικής, καθώς και η δημιουργική του ευφάνταστη δεινότητα, τον βοήθησαν να καταστεί ως ένας από τους πολυγραφότατους και καινογραφότατους μουσικούς του 20^{ου} αιώνα. Σε αντίθεση με πολλούς σύγχρονους του, ο Αβραάμ Ευθυμιάδης, δεν «συνέραφε» (όπως ο ίδιος συνήθιζε περιπαικτικά να λέει) προϋπάρχουσες συνθέσεις, αλλά συνέγραφε νέες συνθέσεις ο ίδιος, προσπαθώντας πάντα να ζωντανεύει με τη μουσική το ποιητικό ή πεζό κείμενο-τροπάριο, δίχως να αντιγράφει προγενεστέρους του μελοποιούς. Αυτό δε σημαίνει φυσικά ότι στα έργα του απομακρύνθηκε από τη μελική παράδοση των προηγούμενων αιώνων και μεγάλων μελοποιών της ψαλτικής τέχνης και μουσικής. Απεναντίας δε, πίστευε ότι η βυζαντινή μουσική είναι αγία, αφού δεν είναι έργο κάποιου ανθρώπου συγκεκριμένης εποχής αλλά απαύγασμα πολυχρόνιας προσευχής αγίων και εναρέτων ανθρώπων.

(συνεχίζεται)

[1] Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Υμνολόγιον Φωναίς Αισίαις, εις τόμους τρείς*, Θεσσ/νίκη 1978.

[2] Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Υμνολόγιον Φωναίς Αισίαις, Πρόλογος Γρηγορίου Στάθη*, τόμος Α΄, Θεσσ/νίκη 1978, σσ. ζ - θ.

[3] Εμμανουήλ Στ. Γιαννόπουλος, *Ευθυμιάδης Αβραάμ*, Μεγάλη Ορθόδοξη Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια, ό.π., σ. 350.

[4] Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Εκκλησιαστικής Βυζαντινής Μουσικής*, έκδοση Ε΄, Θεσσαλονίκη 2006.

[5] Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Νέον Τετράτομον Υμνολόγιον Φωναίς Αισίαις*, Θεσσαλονίκη 1991.

[6] Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Τριώδιον Φωναίς Αισίαις*, Θεσσαλονίκη 1991.

[7] Φίλιππου Οικονόμου, *Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική και Ψαλμωδία*, ό.π., σ. 133.

[8] Αβραάμ Χρ. Ευθυμιάδης. Χειρόγραφο σημείωμα από το προσωπικό αρχείο μου.

[9] Αρχιγραμματεία της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, *Διαβιβαστική Επιστολή Αξιολόγησης προς τον Αβραάμ Ευθυμιάδη*, της 7^{ης} Ιανουαρίου του 1995. Από το προσωπικό αρχείο μου.

[10] Αβραάμ Χρ. Ευθυμιάδης, *Απαντητική Επιστολή προς την Ιερά Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, της 1^{ης} Φεβρουαρίου του 1995. Από το προσωπικό

αρχείο μου.

[11] Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, *Συνοδική Απόφαση της 13^{ης} Νοεμβρίου του 2003*, προς τον Μουσικολογιώταον κ. Αβραάμ Ευθυμιάδη. Από το προσωπικό αρχείο μου.

[12] Αβραάμ Χρ. Ευθυμιάδη, *Απαντητική Επιστολή προς την Ιερά Συνόδο της Εκκλησίας της Ελλάδος*, της 2^{ης} Ιανουαρίου του 2004. Από το προσωπικό αρχείο μου.

[13] Θεοδώρου Β. Βασιλείου, *Σύντομο Βιογραφικό Σημείωμα*, ανακτήθηκε στις 11-1-2016 από http://www.ieropsaltis.com/psalt_Basileiou.htm

<http://bitly.com/23PcJ9x>